

Ympäristövaliokunta

Ilmastovuosikertomus 2023

JOHDANTO

Vireilletulo

Ilmastovuosikertomus 2023 (K 17/2023 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty liikenne- ja viestintävaliokuntaan, maa- ja metsätalousvaliokuntaan ja talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 15/2023 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 16/2023 vp
- talousvaliokunta TaVL 1/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ympäristö- ja ilmastoministeri Kai Mykkänen
- ympäristöneuvos Magnus Cederlöf, ympäristöministeriö
- ympäristöneuvos Outi Honkatukia, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Riikka Siljander, ympäristöministeriö
- teollisuusneuvos Juhani Tirkkonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- liikenneneuvos Saara Jääskeläinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- neuvotteleva virkamies Simo Haanpää, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Reetta Sorsa, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- ohjelmajohtaja Anne Tolvanen, Luonnonvarakeskus
- emeritusprofessori, tutkimusjohtaja Markku Ollikainen, Suomen ilmastopaneeli
- johtava asiantuntija Tuuli Hietaniemi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- kehittämisspäällikkö Sampo Soimakallio, Suomen ympäristökeskus
- johtava asiantuntija Janne Peljo, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Jyrki Peisa, Metsäteollisuus ry
- asiantuntija Heikki Aro, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- jäsen Aaro Angerpuro, Nuorten Agenda 2030 -ryhmä
- tasa-arvoinen puheenjohtaja Saana Ylikruuvi, Nuorten Agenda 2030 -ryhmä
- ilmastoasiantuntija Hanna Aho, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2024 vp

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle 14.7.2023 ilmastovuosikertomuksen. Ilmastolain mukaisesti kertomuksessa esitetään tiedot päästö- ja nielukehityksestä ja ilmastosuunnitelmien sisältämien toimien toteutumisesta. Ilmastovuosikertomuksessa esitetään tiedot ilmastopolitiikan suunnitelmien, keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (KAISU), maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU), kansallisen ilmastomuutoksen sopeutumissuunnitelman (KISS) ja mahdollisten lisätoimien toimeenpanon edistymisestä. Lisäksi siinä esitetään arvio ilmastotoimien riittävyydestä seuraavan 15 vuoden ajalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja tarpeesta lisätoimille. Vuosikertomukseen ei sisällytetä konkreettisia ehdotuksia lisätoimista. Valiokunta pitää ilmastovuosikertomusta tärkeänä ja tarpeellisenä osana kansallisen ilmastopolitiikan seurantajärjestelmää. Ilmastovuosikertomuksen kohdistuu paljon odotuksia eri sektoreiden näkökulmasta. Näin ollen valiokunnan saamista lausunnoissa on tuotu esiin erilaisia sisällöllisiä kehittämistarpeita.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa (MmVL 14/2023 vp) on toivottu ilmastovuosikertomuksen laatimisprosessin kehittämistä siten, että eduskunta saisi käsiteltäväkseen mahdollisimman ajantasaista tietoa. Johtuen ilmastovuosikertomuksen laatimisen aikataulusta pääministeri Orpon hallitusohjelman linjauksia ja toimia ei ole voitu ottaa huomioon vuoden 2023 ilmastovuosikertomuksen laatimisessa. Tiedon ajantasaisuuden vaatimus korostuu hallituksen vaihtuessa. Ympäristövaliokunta pitää kuitenkin huomionarvoisena sitä, että hallitusohjelman kirjausten pohjalta käynnistyvä ilmastopolitiikan suunnitelmien päivitystyö vie aikaa ja että ilmastovuosikertomuksen roolina on erityisesti raportoida näihin suunnitelmiin sisältyvien toimien edistymisestä. Ympäristövaliokunta yhtyy maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan on tärkeää tarkastella ilmastotoimien vaikutuksia huoltovarmuuteen niin energiahuollon kuin elintarvikehuoltovarmuuden kannalta. Kuten ilmastolaissa todetaan, ilmastopolitiikan suunnitelmien valmistelussa tulee ottaa huomioon toimien vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. Tämän tulee valiokunnan näkemyksen mukaan heijastua myös vuosikertomukseen.

Talousvaliokunnan (TaVL 1/2024 vp) mukaan on myönteistä, että vuoden 2023 kertomuksessa on ensimmäistä kertaa mukana myös lisätoimien tarvetta koskeva luku. Lisätoimet ovat valiokunnan lausunnon mukaan tarpeen ilmastolain tavoitteiden saavuttamiseksi. Talousvaliokunta toivoo kuitenkin tarkempaa tarkastelua päästökehityksen taustalla olevista syistä muuten kuin asetettujen päästötavoitteiden näkökulmista. Kertomus ei myöskään mahdollista erilaisten ilmasto- ja energiapolitiittisten toimien kustannustehokkuuden tai vaikuttavuuden arviointia. Talousvaliokunta toteaa, että EU:n vuoden 2040 kokonais- ja taakanjakosektorin päästötavoitteet tulevat olemaan entistä tiukemmat, ja tavoitteisiin pääseminen edellyttää oikein kohdennettua ja tehokasta ilmasto- ja energiapolitiikkaa. Sekä maa- ja metsätalousvaliokunta että talousvaliokunta toteavat

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2024 vp

lausunnoissaan, että hiilikädenjälkeä koskeva tarkastelu tulee jatkossa sisällyttää ilmastovuosikertomukseen. Ympäristövaliokunta yhtyy edellä esitettyihin näkemyksiin.

Liikenne- ja viestintävaliokunta pitää lausunnossaan (LiVL 16/2023 vp) ilmastovuosikertomuksen sisällön kehitystä varsin positiivisena. Toisaalta ilmastopolitiikkaan tarvitaan strategisempaa, dynaamisempaa ja ajantasaisempaa päästöjen kehityksen ja ennakkoinnin seurantaa. Päästöjen seurannan ohella tarvitaan ennakkointia esimerkiksi hahmottamalla toimintavaihtoehtoja erilaisten tulevaisuusnäkyvien kautta. Liikenne- ja viestintävaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ilmastopolitiikan taloudellisten vaikutusten ja oikeudenmukaisuuskysymysten tarkastelu on vuoden 2023 ilmastovuosikertomuksessa edellisvuotta suppeampaa.

Vuoden 2023 ilmastovuosikertomuksen teemoina ovat vapaaehtoiset hiilimarkkinat ja ilmastopolitiikan vuoropuhelun vahvistaminen. Kertomuksessa todetaan, että ilmastopolitiikan pyöreä pöytä ja ilmastopolitiikan parlamentaarinen seurantaryhmä ovat osaltaan tukeneet ilmastopolitiikan kansallista valmistelua ja toimeenpanoa sekä tarkastelleet muun muassa ilmastotoimien oikeudenmukaisuutta. Tarkoituksena on varmistaa ilmastotoimien hyväksyttävyyttä. Valiokunnan saamista lausunnoissa on kiinnitetty huomiota erityisesti nuorten mahdollisuuksiin osallistua ilmastopolitiikan muotoiluun ja seurantaan. Ilmastopolitiikan pyöreässä pöydässä on nuorison edustus, mutta lausunnoissa on toivottu enemmän systemaattisia tapoja kuulla ja osallistaa nuoria. Ympäristövaliokunta yhtyy tähän toiveeseen. Lisäksi on toivottu ilmastotoimien arviointia erityisesti nuorison kannalta. Tätä voidaan pitää hyvänä ehdotuksena, sillä ilmastopolitiikan päätösten vaikutukset ilmenevät pitkällä aikavälillä ja vaikuttavat erityisesti nuorten tulevaisuuteen ja elinolosuhteisiin. Ilmastovuosikertomuksessa ei ole käsitelty koulutuksen roolia ilmastomuutoksen hillinnässä. Tätä näkökulmaa voisi tuoda paremmin esiin nuorisovaikutusten arvioinnin ohella.

Ympäristövaliokunta katsoo, että perusteellinen ilmastopolitiikan taloudellisten vaikutusten tarkastelu on tärkeää sisällyttää ilmastovuosikertomukseen. Myös oikeudenmukaisuusnäkökulma on hyvä pitää esillä, ja se voitaisiin ottaa esimerkiksi vuosittain vaihtuvien teemojen joukkoon. Ilmastolain mukaan lain ja ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän tavoitteena on osaltaan varmistaa ilmastotoimien oikeudenmukaisuus ja kestävä kehitys. Myös ilmastomuutokseen sopeutumista koskeva osio ilmastovuosikertomuksessa on tärkeää pitää mukana. Ilmastomuutoksen hillinnän ohella ilmastovuosikertomuksessa tulee jatkossakin tarkastella sopeutumistoimia ja korostaa ilmastoturvallisuuden kohentamisen näkökulmaa. Tässä yhteydessä nousevat esille keskeiset kansalliseen huoltovarmuuteen ja varautumiseen liittyvät kysymykset.

Kuluvan vaalikauden ilmastovuosikertomusten laatimista ajatellen valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että nykyisessä hallitusohjelmassa ilmastotavoitteet on säilytetty ennallaan. Samalla maailmanpoliittinen ja taloudellinen tilanne, joissa tavoitteita toteutetaan, on muuttunut merkittävästi. Tämä vaikuttaa ilmastopolitiikan suunnitelmien laatimiseen. Muuttunutta tilannetta ja tavoitteiden tulevaa toteutumista on hyvä tarkastella erilaisten tilannekuvien kautta ilmastotoimien kokonaisvaikutuksia koskevan huolellisen analyysin pohjalta. Valiokunta uudistaa aikaisempaan lausuntoonsa (YmVM 25/2022 vp — K 24/2022 vp) sisältyneen näkemyksen, jonka mukaan ilmastovuosikertomusta tulee kehittää strategisen suuntaan korostamalla ennakkointia ja toimintavaihtoehtojen hahmottamista erilaisten tulevaisuuksien valossa.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2024 vp

Suomi osana kv. yhteisöä ja Euroopan unionia

Pariisin ilmastopoliittinen sopimus tuli voimaan marraskuussa 2016. Maaliskuuhun 2023 mennessä sopimuksen on ratifioinut 195 osapuolta, ja se kattaa yli 97 prosenttia globaaleista kasvihuonekaasupäästöistä. Pariisin sopimukseen on kirjattu tavoite pitää maapallon keskilämpötilan nousu selvästi alle kahdessa celsiusasteessa esiteolliseen aikaan verrattuna. Pyrkimyksenä on kuitenkin rajoittaa lämpötilan nousu 1,5 asteeseen. Sopimuksen tavoitteena on vahvistaa sopimuksen osapuolten sopeutumiskykyä ja ilmastokestävyyttä sekä suunnata rahoitusvirrat kohti vähäpäästöistä kehitystä. Pariisin sopimuksen osapuolilla on velvollisuus laatia niin kutsutut kansallisesti määritellyt panokset (Nationally Determined Contribution, NDC). Niihin sisällytetään kansalliset päästövähennys- ja sopeutumistavoitteet sekä ilmastotoimet. Panoksia tulee kiristää vähintään viiden vuoden välein ja niiden on vastattava osapuolen korkeinta mahdollista tavoitetasoa. Ensimmäinen sopimuksen tavoitteiden ja toimien tilannekatsaus tehtiin joulukuussa 2023 Dubain ilmastokokouksessa, jonka yhteydessä osapuolet ensimmäistä kertaa hyväksyivät yhteiseksi tavoitteeksi fossiilisista polttoaineista luopumisen.

Kansainvälisen Ilmastopaneelin maaliskuussa 2023 julkaiseman raportin mukaan Pariisin sopimuksen tavoitteen saavuttamiseksi globaalit päästöt tulee saada laskuun viimeistään kuluvan vuoden aikana. Euroopan unioni on sitoutunut vuonna 2020 vähentämään kasvihuonekaasujen nettopäästöjä vähintään 55 prosentilla vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteena on, että Euroopan unionista tulee hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä. Tavoitteet ja niiden vaatimat keinot sisältyvät myös Suomea velvoittavaan EU-lainsäädäntöön. Ilmastotavoitteet päästökauppa-, taakanjako- ja maankäyttösektorilla ovat osa EU:n Pariisiin ilmastopoliittisen sopimuksen mukaisesti määriteltä panosta. EU-lainsäädännössä Suomen maakohtaiseksi taakanjakosektorin päästövähennysvelvoitteeksi on määriteltävä vähintään 50 prosenttia vuonna 2030 verrattuna vuoden 2005 tasoon. Niin kutsutun LULUCF-asetuksen mukaan EU-tason nettonielutavoite on -310 Mt CO₂-ekv. vuodelle 2030. Suomen maankäyttösektorin nettonielulle asetettu vähimmäistaso vuodelle 2030 on 17,8 Mt.

Suomi on Pariisin sopimuksen osapuoli ja osana Euroopan unionia aktiivinen toimija kansainvälisessä ilmastopoliitikassa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kansainvälisten ilmastotavoitteiden saavuttaminen, erityisesti fossiilisista polttoaineista luopuminen, vaatii puhtaan siirtymän edellyttämien ratkaisujen yleistymistä maailmanlaajuisesti. Suomen tavoitteena on nousta puhtaan siirtymän kärkimaaksi erityisesti päästöttömissä energialähteissä, vetytaloudessa ja kiertotaloudessa. Puhtaan siirtymän teknologioiden kehittämisessä ja kaupallistamisessa on käynnissä maailmanlaajuinen, eurooppalainen ja pohjoismainen kilpailu, jossa Suomen tulee pysyä mukana. Tämä edellyttää yritysten ja niiden kumppaneiden konkreettisia toimia tarvittavien ratkaisujen kehittämiseen ja käytäntöön vientiin. Kansallisesti tarvitaan suotuisa toimintaympäristö Suomessa toimiville yrityksille, sijoittumista harkitseville yrityksille ja ulkomaiselle pääomalle.

Suotuisa toimintaympäristö syntyy muun muassa toimivan verolainsäädännön, politiikan ennakoitavuuden ja lupasääntelyn sujuvoittamisen kautta. Näin edistetään Suomen mahdollisuuksia kerätä riittävä pääoma niihin päästöttömän, edullisen energiajärjestelmän ratkaisuihin, joita tarvitaan puhtaan siirtymän tueksi. Käytännössä on todettu, että edellä mainitut tekijät ovat myös suoranainen edellytys puhtaan siirtymän investointien toteuttamiselle. Kansallisen ilmasto-, energia- ja yrityspoliittikan tulee seurata kehitystään ja pyrkiä johdonmukaisesti puhtaan siirtymän to-

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2024 vp

teutukseen kestävä kehityksen periaatteita noudattaen. Asiantuntijalausunnoissa on kiinnitetty huomiota siihen, etteivät Suomen ilmastotoimet taakanjakosektorilla ja maankäyttösektorilla ole riittävällä tasolla EU:ssa ja kansallisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisen vuonna 2035 on arvioitu edellyttävän lisätoimia. Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunnan näkemyksen mukaan on tärkeää, että kansallisia lisätoimia valmistellaan.

Kansallinen tilannekuva ja ilmastovuosikertomuksen rooli

Vuonna 2022 voimaantulleeseen ilmastolakiin on kirjattu hiilineutraaliustavoite vuodelle 2035 ja päästövähennystavoitteet vuosille 2030, 2040 ja 2050. Päästövähennystavoitteet ovat -60 prosenttia vuoteen 2030 mennessä, -80 prosenttia vuoteen 2040 mennessä ja -90—95 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. Päästövähennyksiä verrataan vuoden 1990 tasoon. Lisäksi lakiin sisältyy tavoite hiilinielujen kasvattamisesta hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi. Ilmastolain mukaan ilmastovuosikertomuksessa esitetään tiedot päästöjen ja nielujen kehityksestä sekä arvioidaan ilmastotoimien riittävyttä 15 vuoden jaksolle asetettujen tavoitteiden kannalta ja lisätoimien tarvetta. Vuoden 2023 ilmastokertomuksen mukaan vuonna 2022 kokonaispäästöt ilman maankäyttösektoria laskivat verrattuna vuoden 2021 tasoon. Päästökauppasektorin päästöt vähenivät selvästi edellisvuodesta. Myös taakanjakosektorin päästöt laskivat, ja ne ovat pysyneet Suomelle asetettujen kiintiöiden puitteissa 2021 ja 2022. Ilmastovuosikertomuksen ja saatujen asiantuntijalausuntojen mukaan huolen aiheeksi muodostuu vuosien 2021—2022 nettopäästöjen kehitys maankäyttösektorin muututtua hiilinielusta päästölähteeksi.

Ilmastovuosikertomuksessa todetaan, että ilman merkittäviä lisätoimia maankäyttösektorilla Suomi ei todennäköisesti tule saavuttamaan EU:n LULUCF-asetuksen mukaisia velvoitteitaan. Myös kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttää lisätoimia maankäyttösektorilla sekä muilla sektoreilla. Käytössä olevien inventaariotietojen perusteella vuosilta 2021—2022 on jo kertynyt kymmenien miljoonien tonnien vaje suhteessa voimassa olevaan velvoitteeseen. Myös kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen vuonna 2035 edellyttää merkittävää nettonielun kasvua verrattuna vuosien 2021—2022 tasoon ja päästöjen nopeampaa vähentämistä. Mikäli EU-velvoitteen mukaista nielutasoa ei saavuteta, tulee Suomen hankkia vastaava määrä nieluyksiköitä muista jäsenmaista. Mikäli vajetta ei saada katettua maankäyttösektorin yksiköiden ostolla, siirtyy kauden 2021—2025 vaje katettavaksi taakanjakosektorilla.

Ympäristövaliokunta suhtautuu ilmastovuosikertomuksessa esitettyyn tilannekuvaan ja asiantuntijalausunnoissa ilmaistuihin huoliin vakavasti. Samalla se toteaa, että maankäyttösektorin ilmastotoimien kehityksen määrittelyyn liittyy joitakin muuttujia, joiden vaikutukset on hyvä selvittää ennen lopullisen tilannekuvan muodostamista. Vuosikertomuksessa tuodaan esiin, että metsien hiilinielua laskivat erityisesti metsien kasvun hidastuminen ja lisääntyneet hakkuut. Asiantuntijalausuntojen mukaan hiilinieluja koskeviin johtopäätöksiin vaikuttaa myös se, että turvemaiden maaperän hiilidioksidipäästöjen laskentamenetelmässä on tehty muutos, joka tuottaa ojitetuille suometsille 4,7 Mt CO₂ -ekv suuremmat maaperän päästöt. Vuosikertomusta laadittaessa ei ollut tiedossa Luonnonvarakeskuksen vuoden 2023 syksyllä esittämä tekninen korjaus Suomen metsien hiilinielutavoitteeksi. Luonnonvarakeskus julkaisi Suomen kauden 2021—2025 LULUCF -tavoitteen metsien vertailutason teknisen korjauksen lokakuussa 2023. Korjaus lieventää Suomen LULUCF -tavoitteen saavuttamisen vajetta siten, että korjauksen tultua hyväksytyksi komis-

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2024 vp

sion toimesta Suomen arvioidaan jäävän tavoitteestaan ilmastovuosikertomuksessa kuvattua vähemmän. Vaje voidaan välttää lisätoimia toteuttamalla nielujen kasvattamisen tai päästöjen vähentämisen muodossa. Valiokunta yhtyy maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan hiilinielujen kasvattamiseen tulee pyrkiä tieteeseen perustuvien keinoin ja tunnistaen laskentamenetelmiin liittyvät muutokset.

Valiokunnan saamissa lausunnoissa on monin tavoin tuotu esiin, että maankäyttösektorin toimille ovat tyypillisiä kauaskantoiset vaikutukset. Merkitykselliset muutokset hiilinieluisissa voidaan todentaa vain pitkällä aikavälillä. Näin ollen maankäyttösektorin toimia koskevia johtopäätöksiä ei tule rakentaa pelkästään yksittäisinä vuosina saatujen tehtyjen havaintojen varaan. Hiilinielujen ja päästöjen kehitystä on tarkoituksenmukaista pyrkiä selvittämään huolellisesti laadittujen, vaihtoehtoisten tilannekuvien perusteella. Kun ilmastopolitiikan tavoitteisiin pääseminen edellyttää nopeasti vaikuttavia toimia, on lausuntojen mukaan tärkeää panostaa erityisesti päästöjen vähentämiseen. Samalla maankäyttösektorilla ilmastotoimien ohjauksen tulee olla pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaisesti kestävää ottaen huomioon kauaskantoiset vaikutukset.

Valiokunta toteaa useiden asiantuntijalausuntojen tavoin, ettei ilmastokertomuksen sisältöön kuulu lisätoimien esittäminen, vaan niiden tarpeen arviointi asetettujen tavoitteiden kannalta. Asiantuntijalausunnoissa on todettu lisätoimien tarpeen olevan ilmeinen. Valiokunta yhtyy tähän näkemykseen. Valiokunnan näkemyksen mukaan valmisteltavien lisätoimien tulee olla luonteeltaan sellaisia, että keskiössä on päästöjen vähentäminen kustannustehokkaasti ja kestävä kehityksen periaatteita noudattaen (*lausumaehdotus*).

Lisätoimien tavoitteet ja reunaehdot

Valiokunnan saamissa lausunnoissa korostuu ilmastotoimien kustannustehokkuuden vaatimus. Kustannustehokkuus merkitsee sitä, että toimet vähentävät päästöjä niillä sektoreilla, joilla on saavutettavissa mahdollisimman suuret vähennykset mahdollisimman pienillä kustannuksilla. Valiokunta toteaa, että ilmastotoimet edellyttävät merkittäviä investointeja yksityisellä sektorilla. Julkisen sektorin roolissa korostuu suotuisan investointiympäristön luominen muun muassa fossiilitaloudesta luopumisen esteenä olevaa sääntelyä purkamalla, luvitusta sujuvoittamalla ja oikein suunnatuilla tukitoimilla. Ilmastotoimien suunnittelussa tulee ottaa huomioon toimien oikeudenmukaisuus ja taloudelliset vaikutukset. Tähän liittyvät myös hallitusohjelman linjaukset yritysten hallinnollisen taakan keventämisestä. Ilmastotoimien vaikutusten yhteydessä on hyvä tarkastella siirtymäaikojen tuomia mahdollisuuksia vaikutusten lieventämiseen.

Hiilinielut nousevat maankäyttösektorin nettopäästöjen kehityksen vuoksi keskeiseen asemaan tulevaisuuden tarkastelussa. Valiokunnan saamissa lausunnoissa on kiinnitetty huomiota siihen, etteivät metsien hiilinielujen kasvattamiseen tähtäävät toimet ehdi vaikuttaa Suomen kansallisten velvoitteiden toteuttamiseen. Nielu- tai päästöyksiköiden ostot muilta jäsenmailta eivät vaikuta realistiselta mahdollisuudelta. Lausunnoissa on myös tuotu esiin, etteivät taakanjakosektorin tarjoamat joustomahdollisuudet ole riittäviä kompensoimaan maankäyttösektorin nettopäästöjen kehitystä. Alun pitäen Suomen suunnitelma oli päinvastoin hyödyntää maankäyttösektorin potentiaalia taakanjakosektorin tilanteen helpottamiseen. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasa (KAISU) on lähtökohtana, että Suomi ylittää maankäyttösektorin tavoitteensa ja pystyy sen myötä siirtämään maankäyttösektorin jouston (4,5 Mt CO₂-ekv) taakanjakosektorin päästöjen vä-

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2024 vp

hentämiseksi vuosina 2021—2030. Valiokunta yhtyy lausunnoissa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan monipuolisia, kustannustehokkaita toimia tarvitaan molemmilla sektoreilla.

Ilmastotavoitteiden saavuttamista ei voida lyhyellä aikavälillä rakentaa myöskään sellaisten teknologisten ratkaisujen varaan, joiden kehittäminen vaatii vielä aikaa ja merkittäviä investointeja yrityksiltä. Valiokunnan saamista lausunnoissa on nostettu esiin hiilidioksidin talteenottoon, kuljetukseen ja pysyvään varastointiin liittyvät epävarmuustekijät ja mahdollisuudet. Teknologisten hiilinielujen kehittäminen ja käyttöönotto vaatii mittavia resursseja. Valiokunta toteaa, että samalla kun nykyistä kehityskulkua pyritään korjaamaan käytettävissä olevin keinoin, on ensiarvoisen tärkeää panostaa suotuisan yritystoiminta- ja investointiympäristön rakentamiseen. Muuten Suomen tavoitteet puhtaan siirtymän kärkimaana, joka vetää puoleensa puhtaan teknologian ja energiatalouden murroksen vaatimaa pääomaa ja innovaatioita, jäävät saavuttamatta.

Metsämaa ja puutuotteet ovat maankäyttösektorin merkittävin nettonielu. Metsiin kohdistuvilla ilmastotoimilla voidaan vaikuttaa välillisesti ja välittömästi ilmastomuutoksen hillintään. Metsien kasvukyvyn säilyttäminen on myös eräs ilmastomuutokseen sopeutumisen keskeisiä kysymyksiä. Metsätalouden merkitystä voidaan tarkastella useiden ilmastopolitiikan tavoitteiden kautta. Kysymys on toisaalta maankäyttösektorin hiilinielun kasvattamiseen ja päästöjen hillitsemiseen liittyvistä toimista ja toisaalta energiamurroksen edistämisestä kiertotalouden avulla ja uusiutuvan energian käytön lisäämisen keinoin.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan tavoin valiokunta kiinnittää huomiota kansalliseen huoltovarmuuteen. Elintarvikehuollon ohella ilmastosuunnitelmien laatimisessa on hyvä ottaa huomioon kotimaisen uusiutuvan energian tarpeet sekä metsäteollisuuden raaka-aineen saatavuus ja kestävä toiminnan edellytykset. Kuten valiokunnan saamista lausunnoissa on tuotu esiin, puunjalostuksen ja metsätalouden yhteydessä syntyy sivuvirtoja, joita ei voida jalostaa korkean lisäarvon vientituotteiksi ja joita voidaan hyödyntää lähinnä uusiutuvan energian tuotannossa. Näitä sivuvirtoja voidaan osaltaan hyödyntää täyttämään energiaintensiivisen teollisuuden tarpeita fossiilisten energialähteiden sijaan. Metsänielujen kehitystä ja huoltovarmuuden tarpeitakin tulee tarkastella pitkällä aikajänteellä ja kansallista tilannetta laajemmasta näkökulmasta. Muussa tapauksessa on metsäteollisuuden osalta vaarana hiilikato ja tuotannon siirtyminen alhaisempia vaatimuksia soveltaviin maihin. Valiokunta katsoo, että ilmastovuosikertomuksessa on hyvä esittää kokonaiskuva, jossa todetaan Suomen osuus maailman päästöistä ja osuus Euroopan unionin kokonaispäästöistä sekä arvioidaan ilmastoimien vaikutusta laajemmassa maantieteellisessä mitta-kaavassa hiilikato ja hiilikädenjälki huomioon ottaen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ympäristövaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 17/2023 vp johdosta.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2024 vp

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin keskeisten ilmastopolitiikan suunnitelmien päivittämiseksi ja valmistelee ehdotukset kustannustehokkaiksi lisätoimiksi toimien kokonaisvaikutukset huomioon ottaen.

Helsingissä 22.2.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenni Pitko vihr
jäsen Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Marko Asell sd
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Petri Huru ps
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Pinja Perholehto sd
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Mikko Polvinen ps
jäsen Tere Sammallahti kok
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Saara-Sofia Sirén kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola